

הפלונטר לא מצדיק את שינוי השיטה

ומעוררת שבירת כלים. "האפורים הצהובים" בצרפת, למשל, יצאו לרחובות ושיתקו את המדינה בין השאר משום שאין להם ייצוג הולם, אם בכלל, בפרלמנט שנשלט על ידי מפלגתו של הנשיא מקרון. כמו כן, הדרת ציבורים שלמים, חלקם קיצוניים, מייצוג פרלמנטי טרי, מתמרצת אותם "להתנחל" באחת משתי המפלגות הגדולות ולגרום להקצנת מועמדיהם.

תופעה זו מתחזקת בשנים אחרונות במדינות כמו ארה"ב ובריטניה. בבריטניה נשלטת כיום המפלגה השמרנית על ידי תומכי הברקזיט, שנחשבו פעם קומץ קיצוני, והיא סילקה שמרנים קלאסיים, לרבות נכדו של וינסטון צ'רצ'יל. מפלגת הלייבור, אשר התמרכזה והפסיקה בעצם להיות סוציאליסטית בתקופתו של טוני בלייר, נכבשה על ידי מרקסיסטים קיצוניים. בארה"ב, רוב המועמדים הדמוקרטים לנשיאות דוגלים ברעיונות שהיו פעם מחוץ לקונצנזוס; במפלגה הרפובליקנית יש היום השפעה חסרת תקדים לאוונגליסטים ולמתנגדי הסחר החופשי.

בישראל, שיטת הבחירות היחסית הכרחית על מנת ליצור ייצוג הולם לכל הציבורים ולשמור על שלום בית. שיטה זו אומנם נוטה להעניק כוח סחיטה למפלגות הקטנות, אך מצד שני גם יוצרת איזון נים ובלמים, שהם לעיתים הכרחיים, מול ראש הממשלה. זו בפירוש אינה שיטה מושלמת, אך הניסיון לשפר אותה תוך העלאת אחוז החסימה התברר כטעות, משום שצמצום מספר המפלגות על ידי אחוז חסימה גבוה הגביר דווקא את כוח הסחיטה של המפלגות הבינוניות שנשארות על המגרש. זאת, משום שככל שמספר המפלגות גדול יותר, בזכות אחוז חסימה נמוך ואף אפסי, עומדות יותר אופציות קואליציוניות לרשותו של רה"מ, דבר שהופך אותו לפחות סחיט. שיטת הבחירות בישראל אינה חפה מתקלות, והיא יוצרת לפעמים פלונטרים פוליטיים. אולם הדרך להתגבר על המשבר הנוכחי היא לא על ידי רפורמות נוספות, שעלולות להצטרף לכוונות הטובות שסוללות את הדרך לגיהנום.

הפלונטר הפוליטי שאליו נקלעה ישראל בעקבות שתי מערכות הבחירות של 2019, מעלה שוב את שאלת הצורך בשינוי שיטת הממשל בישראל, או לפחות בשינוי שיטת הבחירות. אלא שסקירת השינויים המוצעים, מעלה שחסרונותיהם עולים על יתרונותיהם. רבים מבקשים לאמץ משטר נשיאותי, מתוך הנחה שהוא יעיל ויציב יותר מאשר המשטר הפרלמנטרי. הנחה זו שגויה. נשיא המאבד את הרוב הפרלמנטרי שלו, כפי שקורה לעיתים קרובות בארה"ב ולעיתים רחוקות יותר בצרפת, נעשה משותק ואינו יכול ליישם את מדיניותו. במשטרים נשיאותיים שבהם המחוקקים נבחרים על פי שיטת בחירות יחסית, כמו ברוב מדינות הרום אמריקה, הנשיא חייב לקבל את תמיכתן של מפלגות רבות כדי לקדם חקיקה וליישם מדיניות.

בשלוש הפעמים שבהן ראש ממשלת ישראל נבחר בבחירות ישירות, היתה אומנם הכרעה ברורה, אך לא חל שום שיפור במשיגות, להפך: הפתק הכפול – אחד למפלגה, אחד לראש הממשלה – ביטל את התמריץ להצביע לאחת משתי המפלגות הגדולות, ובכך הגביר את פיצול הכנסת ואת תלותו של ראש הממשלה בשותפיו הקואליציוניים. כאשר אהוד ברק איבד את הקואליציה שלו בסוף שנת 2000, הוא נותר ללא יכולת למשול; בחירתו הישירה הפכה לבלתי רלוונטית.

הצעה נוספת היא לאמץ שיטת בחירות אזורית-דו-ביתית, אשר נוטה ליצור שתי מפלגות גדולות ולמחוק כמעט את המפלגות הסקטוריות, ולכן מאפשרת לראש הממשלה להישען רק על מפלגתו ולהיות משוחרר מלחצים קואליציוניים. מעבר לכך שתיאור זה אינו מדויק (בבריטניה רה"מ נוקט לעתים לקואליציה, כמו ריוויד קמרון ב-2010 ותרוזה מיי ב-2017), הרי שמגבלות השיטה האזורית-דו-ביתית גוברים על מעלותיה, קל וחומר בחברה שסועה כמו בישראל. דווקא משום שהשיטה האזורית-דו-ביתית מדירה ציבורים שלמים מייצוג, משום שרק מועמדי המחוזות אשר מקבלים את מספר הקולות הגדול ביותר נבחרים לפרלמנט, היא מגבירה מתחים חברתיים

ד"ר עמנואל נבון הוא עמית בכיר במכון קהלת